

Plan för enskild vatten- och avloppsförsörjning i Uppsala kommun

Miljö- och hälsoskyddsnamnden • 2020-10-21 • Diarienummer: NNN-2020-29711

Innehåll

Inledning	3
Olika former av enskild VA-försörjning	4
Den enskilda VA-försörjningen kan praktiskt och juridiskt ordnas på olika sätt	4
Uppsala kommuns ansvar	4
Enskilda vattentäkter	5
Tillgång och kvalitet	6
Tillstånd och anmälningsplikt för anläggning av enskild vattentäkt	6
Dispens inom vattenskyddsområden	7
Enskilda avloppsanläggningar	7
Fastighetsägarens ansvar	7
Tillstånd och anmälningsplikt för enskild avloppsanläggning	7
Inom vattenskyddsområden och dess tillrinningsområden	8
Reningskrav enskilda avlopp (1–5 hushåll eller upp till 25 personer)	8
Reningskrav för enskilda avlopp (25–200 personer)	9
Reningskrav för enskilda avlopp (200–2000 personer)	9
Kretslopp och resurshushållning	10
Resurshushållning.....	10
Robusthet	10
Indelning av områden med sammanhållen bebyggelse	10
VA-utbyggnadsområden.....	10
VA-utredningsområden	11
VA-bevakningsområden	11
Områden med enskild VA-försörjning.....	11
Glesbebyggelse med enskild VA-försörjning	11
Krav på långsiktigt hållbar vatten- och avloppsförsörjning vid planläggning, bygglov och förhandsbesked	12
Allmänt	12
Utbyggnadsområden eller utredningsområden	12
Bevakningsområden och områden med enskild VA-försörjning.....	12
Kommunens tillsyn av enskilda avlopp	13
Tillsyn inom de fyra områdeskategorierna	14
Tillsyn minireningsverk	14
Tillsyn av större anläggningar	14
Åtgärder för enskild VA-försörjning i linje med riktlinjer för VA-planering	15

Inledning

Uppsala kommun har en samlad plan för vatten- och avloppsförsörjning, en så kallad VA-plan. VA-planen visas i figur 1 och innefattar

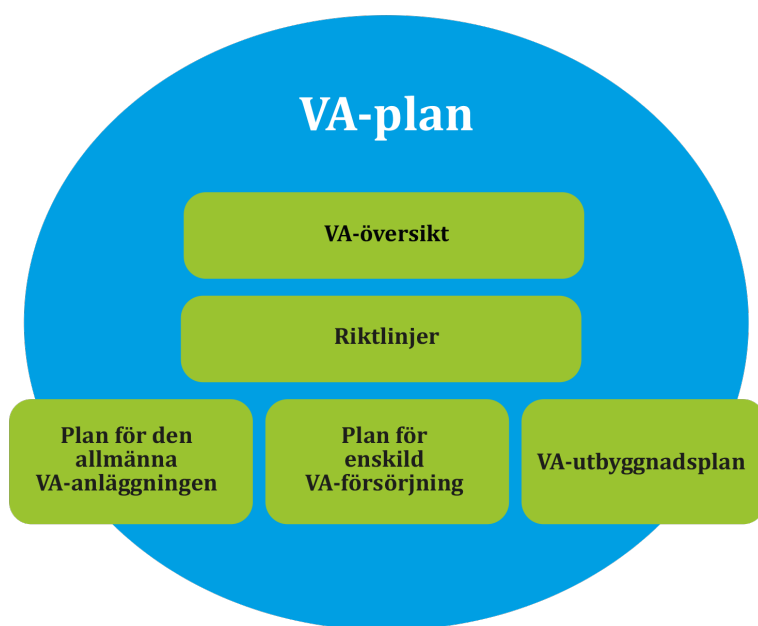
- en översikt över vatten- och avloppssituationen i kommunen (VA-översikt)
- riktlinjer för VA-planering
- delplaner för VA-försörjningen
 - inom den befintliga VA-anläggningen (plan för den allmänna VA-anläggningen)
 - för VA-försörjningen av utbyggnadsområden (VA utbyggnadsplan)
 - för VA-försörjningen av områden med enskilt vatten- och avlopp (plan för enskild vatten- och avloppsförsörjning).

I planen för enskild vatten- och avloppsförsörjning (VA-försörjning) presenteras en sammanställning av hur Uppsala kommun arbetar med VA-försörjningen i de områden som inte är anslutna till allmän vatten- och avloppsförsörjning.

Områden med sammanhållen bebyggelse har klassats i fyra kategorier utifrån deras möjlighet och behov att ordna allmän VA-försörjning. De fyra kategorierna är

- VA-utbyggnadsområde
- VA-utredningsområde
- VA-bevakningsområde
- område med enskild VA-försörjning.

Den glesa bebyggelse i Uppsala kommun som inte tillhör verksamhetsområde för allmänt VA, VA-utredningsområde, VA-bevakningsområde eller enskilt VA-område benämns glesbebyggelse med enskild VA-försörjning. Metod för hur klassningen har gått till beskrivs i bilaga till handlingsplan för VA-utbyggnad.

Figur 1. Inom VA-planen finns tre delplaner och plan för enskild VA-försörjning är en av dem.

Olika former av enskild VA-försörjning

En fastighet som inte ingår i verksamhetsområde för allmän VA-försörjning har enskild VA-försörjning. Det innebär att den enskilde fastighetsägaren, en VA-förening eller en samfällighet ansvarar för tillgången till dricksvatten och att ta hand om spillvatten och i vissa fall även dagvatten. I vardagligt tal och i lagstiftningen används begreppet enskilda avlopp som benämning på anläggningar där spillvatten från främst hushåll renas.

Den enskilda VA-försörjningen kan praktiskt och juridiskt ordnas på olika sätt

Den vanligaste formen av enskild VA-försörjning är att det på en fastighet finns en brunn för dricksvattenförsörjning och ett enskilt avlopp för att rena spillvattnet från hushållet. Fastighetsägaren ansvarar för att försörjningen av dricksvatten håller tillräckligt hög kvalitet för att användas som dricksvatten och att omhändertagandet av spillvatten uppfyller gällande lagkrav.

Ibland har flera fastighetsägare gått ihop och ordnat dricksvattenförsörjning eller avloppsrening genom servitutsavtal. Servitutsavtalet ger en eller flera fastigheter rätt att använda anläggningar belägna på en annan fastighet. Ansvar för anläggningarna ligger antingen på den fastighetsägare där anläggningen är placerad eller enligt vad som anges i servitutsavtalet.

Flera fastigheter kan gå samman och bilda en gemensamhetsanläggning, samfällighet eller VA-förening med lokalt ordnad dricksvattenförsörjning och/eller omhändertagande av spillvatten. Det innebär att alla delägare har samma rättigheter och skyldigheter för dricksvattenförsörjning och/eller omhändertagande av spillvatten i anläggningen.

Gemensamhetsanläggningar, samfälligheter eller VA-föreningar kan ordna ett ledningsnät som är anslutet till den allmänna VA-anläggningen via avtal. Det kan även förekomma enskilda fastigheter som är anslutna via avtal men det är mindre vanligt. Anslutning via avtal innebär att en fastighet eller ett område försörjs med dricksvatten från Uppsala Vattens vattenledningsnät eller att spillvattnet leds bort via Uppsala Vattens spillvattenledningsnät. Fastigheter eller områden med avtalsanslutning ligger inte inom verksamhetsområde för allmän VA-försörjning.

Fastighetsägaren, samfälligheten eller VA-föreningen ansvarar för funktionen hos sina egna ledningar, pumpstationer och liknande fram till en förbindelsepunkt som Uppsala Vatten anger. Vid förbindelsepunkten övergår ansvaret för anläggningens funktion och försörjningen till Uppsala Vatten.

Det finns områden i Uppsala kommun där fastigheterna har enskild anläggning för omhändertagande av spillvatten men där Uppsala Vatten ansvarar för dricksvattenförsörjningen inom ett beslutat verksamhetsområde för dricksvatten. Motsatsen finns också, områden där Uppsala Vatten ansvarar för bortledning och rening av spillvatten inom ett beslutat verksamhetsområde för spillvatten medan fastigheterna har eget dricksvatten. I de områdena är ansvaret för VA-försörjningen delat.

Uppsala kommuns ansvar

Det finns en rad krav och lagar som berör enskilda VA-anläggningar och som respektive fastighetsägare, samfällighet eller VA-förening måste hantera.

Enskild VA-försörjning berör därför Uppsala kommun på flera sätt. Främst har kommunen en roll som tillsynsmyndighet och beslutande organ med möjlighet att reglera verksamheter. Men kommunen fungerar även som en hjälp vid generella ärenden när fastighetsägare behöver stöd och information om vad som gäller.

Kommunens skyldigheter vid enskild VA-försörjning är:

- Miljö- och hälsoskyddsnämnden har tillsynsansvar för vattentäkter som försörjer fler än 50 personer, tar ut mer än 10 m³ vatten per dygn eller som försörjer en kommersiell verksamhet. Tillsynen ska säkerhetsställa att vattentäkterna uppfyller de krav som Livsmedelsverket ställer på till exempel vattenkvalitet och egenkontroll.
- Miljö- och hälsoskyddsnämnden har tillsynsansvar över olägenhet för människors hälsa och för de grundläggande hälsoskyddskraven på bostäder enligt miljöbalken 26 kap. 3 § 3 st.
- Miljö- och hälsoskyddsnämnden har ansvar för provning och tillsyn av både enskilda avloppsanläggningar och de avloppsanläggningar som ägs av fastighetsägare, VA-förening eller samfällighet och som via ledningar är anslutna till den allmänna VA anläggningen. Tillsynsansvaret omfattar alla enskilda avloppsanläggningar, oavsett storlek. Miljö- och hälsoskyddsnämnden kan inom ramen för tillsynsarbetet ställa krav på utformning och funktion hos avloppsanläggningarna.
- Kommunen kan besluta om att inrätta vattenskyddsområden enligt miljöbalken 7 kap. 21 22 § och vattenskydd enligt 40 § i förordningen om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd, FMH.
- Kommunen kan föreskriva om tillståndsplikt för grundvattentäkt enligt miljöbalken 9 kap. 10 §.
- Miljö- och hälsoskyddsnämnden har ett ansvar att informera privatpersoner, företag och andra förvaltningar inom kommunen i frågor som rör enskild VA-försörjning. En beskrivning av kommunens och andra aktörers roll i frågor som rör både allmän och enskild VA-försörjning finns i Havs- och vattenmyndighetens vägledning Juridiken kring vatten och avlopp.

Enskilda vattentäkter

I Uppsala kommun får ungefär 12 000 fastigheter sitt dricksvatten från en egen brunn eller från någon form av gemensam anläggning som kommunen inte äger. Bergborrade brunnar är vanligast men det finns även grävda brunnar och rörspetsbrunnar. Enskilda vattentäkter omfattas av olika lagstiftning beroende på hur mycket vatten som tas ut, hur många människor som försörjs från vattentäkten och även vilken typ av verksamhet som nyttjar vattentäkten.

Vattentäkter som försörjer fler än 50 personer, tar ut mer än 10 m³ vatten per dygn eller som försörjer en kommersiell verksamhet omfattas av Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten. Det innebär att samma krav ställs på de anläggningarna som på vattentäkterna som kommunen är huvudman för. Den som äger vattentäkten har ansvar för att dricksvattnet följer Livsmedelsverkets föreskrifter.

Det finns 13 enskilda dricksvattenanläggningar inom Uppsala kommun som tillhandahåller mer än 10 m³/dygn eller har fler än 50 personer anslutna. Det

finns cirka 100 anläggningar med mindre uttag men som går till kommersiella eller offentliga verksamheter. Exempel på kommersiella och offentliga verksamheter är skolor, äldreboenden, kaféer och restauranger på landsbygden.

Fastighetsägaren, samfälligheten eller VA-föreningen som äger dricksvattentäkten ansvarar för att mindre vattentäkter, som inte omfattas av Livsmedelsverkets föreskrifter om dricksvatten, försörjer berörda med ett hälsosamt dricksvatten i tillräcklig mängd. Uppsala kommun utövar ingen tillsyn på de vattentäkterna.

Tillgång och kvalitet

Tillgången på grundvatten för enskild vattenförsörjning är generellt god längs med Uppsala- och Vattholmaåsarna. Men utanför det stråket kan grundvattenmagasinen vara mer begränsade. Bedömningen är att grundvattenmagasinen på vissa håll bara har kapacitet för en fastighet med normal förbrukning per hektar under torrperioder.¹

Inom en stor del av kommunen finns också risk för påverkan av salt grundvatten, vilket innebär att man bör vara försiktigare med en hög grundvattenanvändning inom vissa områden.

För att kunna ge en mer detaljerad bild av grundvattentillgången i kommunen krävs att lokala förhållanden vägs in och att en noggrannare kartläggning av uttag görs.

Tillstånd och anmälningsplikt för anläggning av enskild vattentäkt

Enligt miljöbalken är uttag av yt- eller grundvatten en så kallad vattenverksamhet. Vattenuttag är därför tillstånds- eller anmälningspliktigt, om det inte är uppenbart att varken enskilda eller allmänna intressen skadas genom verksamheten. Vattentäkter för en- eller tvåfamiljshus eller jordbruksfastigheters husbehov av vatten eller värme omfattas inte av miljöbalkens krav på tillstånds- eller anmälningsplikt. Men Uppsala kommun får bestämma att tillstånd ska gälla för den typen av vattentäkter i områden där det råder eller riskerar att uppstå brist på sött grundvatten eller olägenhet för människors hälsa till följd av vattenuttag. Kommunen får under samma förutsättningar också föreskriva anmälningsplikt för dricksvattenanläggningar som redan finns.

Anledningar till att införa tillståndsplikt eller anmälningsplikt för enskilda vattentäkter kan vara att kommunen

- får större möjlighet att påverka placeringen av brunnen, så att brunnar lokaliseras till bästa plats, till exempel i förhållande till enskilda avlopp, gödselbrunnar eller grannfastighetens dricksvattenbrunn och åkermark
- genom dialog och prövning får en inriktning mot mer lokalt anpassade vattenförsörjningslösningar
- får större möjlighet att påverka upptagsteknik, till exempel brunnsgalleri eller lågreservoar

¹ <http://resource.sgu.se/dokument/publikation/sgurapport/sgurapport201909rapport/s1909-rapport.pdf>

- kan förbättra möjligheterna att förhindra brunnar från att sprida föroreningar, som salt eller bakterier, genom att ställa krav på tätning eller återställning.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden i Uppsala kommun planerar att utreda behov och konsekvenser av att införa tillstånd- och/eller anmälningsplikt för enskilda dricksvattenbrunnar.

Dispens inom vattenskyddsområden

Inom vissa av Uppsala kommuns vattenskyddsområden krävs dispens från vattenskyddsföreskrifterna för att anlägga en ny vattenbrunn. Det beror på att borrning av en ny brunn kan innebära att det öppnas transportvägar ner till grundvattnet från markytan och föroreningar riskerar att nå grundvattnet lättare. Det finns också en risk för uppträngning av relict saltvatten. Det är länsstyrelsen i Uppsala som hanterar ansökan om dispens från vattenskyddsföreskrifterna.

Enskilda avloppsanläggningar

Ungefär 12 000 fastigheter i Uppsala kommun har enskilda avloppsanläggningar eller enskilt avlopp som det brukar kallas. Den vanligaste typen av enskilt avlopp i Uppsala kommun är trekammarbrunn och infiltration med vattentoalett påkopplat.

Utsläpp av orenat eller otillräckligt renat spillvatten kan förorena närliggande brunnar eller sjöar som används som vattentäkter och göra de som dricker vattnet sjuka. Näringsämnen från det orenade eller otillräckligt renade spillvattnet bidrar till övergödning i sjöar, vattendrag och hav. Spillvatten från hushåll definieras som avloppsvatten och måste därför renas, enligt miljöbalken 9 kap 7§:

”Avloppsvatten ska avledas och renas eller tas om hand på något annat sätt så att olägenhet för människors hälsa eller miljön inte uppkommer. För detta ändamål skall lämpliga avloppsanordningar eller andra inrättningar utföras”.

Fastighetsägarens ansvar

En avloppsanläggning med en ansluten vattentoalett måste ha både slamavskiljning och efterföljande rening. Efterföljande rening kan till exempel vara en infiltration, markbädd eller ett minireningsverk. Bestämmelserna om utsläpp av avloppsvatten gäller för alla fastigheter som har indraget vatten eller avloppsrör ut från huset. Reglerna gäller också för fritidshus.

Det är fastighetsägarens ansvar att se till att avloppsanläggningen uppfyller reningskraven. I ansvaret ligger också att ha kunskap om hur anläggningen fungerar eller se till att en sakkunnig person sköter anläggningen.

En avloppsanläggning måste anläggas på lämpligt sätt och underhållas för att orenat avloppsvatten inte ska släppas ut.

Tillstånd och anmälningsplikt för enskild avloppsanläggning

Den som ska inrätta en ny avloppsanläggning behöver ansöka om tillstånd hos miljö- och hälsönämnden i Uppsala kommun. Ansökningarna handläggs av miljöförvaltningen. Avloppet får inte anläggas innan ett skriftligt beslut har fattats. Det gäller även befintliga anläggningar som åtgärdas.

Om avloppsanläggningen bara ska ta hand om annat vatten från hushåll än toalettvattnen, till exempel vatten från bad, disk och tvätt (BDT-vatten) behöver fastighetsägaren anmäla det till miljöförvaltningen. I områdena nedan krävs det tillstånd även för att anlägga en BDT-anläggning. Det är reglerat i de kommunala föreskrifterna om miljöfarlig verksamhet och hälsoskydd i Uppsala kommun.

1. Sunnersta, Graneberg, Vårdsätra, Nantuna-Lugnetområdet
2. Starbo-Kvarnbo och Husbyborg
3. Skansenområdet-Skölsta
4. Bebyggelsen runt Trehörningen (Marielundsområdet med flera)
5. Länna-Löt
6. Bodarna, Övernäs, Ytternäs Norra, Vreta och Ytternäs
7. Bebyggelsen runt Björklinge-Långsjön (Sjöhagen med flera, Tibble, Sandbro, Kambo Lisselbo).

Inom vattenskyddsområden och dess tillrinningsområden

För Uppsala kommuns vattenskyddsområden för allmänna dricksvattentäkter finns föreskrifter som bland annat reglerar utsläpp av avloppsvatten. Inom inre skyddszon är det exempelvis förbjudet att infiltrera spillvatten och dagvatten och alla avloppsledningar med tillhörande brunnar ska vara täta. Ledningar och brunnar ska kontrolleras regelbundet för att undvika förorening av vattentäkten. Det innebär att allt enskilt avloppsvatten inom inre skyddszon måste ledas till slutna tankar.

Inom yttre skyddszon kan det vara acceptabelt att infiltrera avloppsvatten om förutsättningarna på platsen är gynnsamma, som exempelvis mäktiga jordlager och långa skyddsavstånd till brunnarområde.

Förutom vattenskyddsföreskrifter har även fler känsliga platser identifierats längs med Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde. I rapporten Riskanalys av Uppsala- och Vattholmaåsarnas tillrinningsområde ur grundvattensynpunkt identifieras fyra områdeskategorier där enskilda avlopp bör undvikas inom extrem och hög känslighetsklass. Därmed är det olämpligt med nyetablering av bostäder med enskilda avlopp inom de områdena. Se länk.²

Reningskrav enskilda avlopp (1–5 hushåll eller upp till 25 personer)

I Uppsala kommun finns tre olika utsläppskrav för enskilda avlopp. Utsläppskraven baseras på Havs- och vattenmyndighetens allmänna råd om små avloppsanordningar för hushålls- och tvättvattnen, HVMFS 2016:17.

För stöd i bedömning av skydds nivåerna använder miljöförvaltningen ett GIS-verktyg som har tagits fram i ett uppdrag från Havs- och vattenmyndigheten. Verktöget är länsstyrelsens och Havs- och vattenmyndighetens vägledning för att skapa förutsättningar för en skälig, rättssäker och nationellt likriktad bedömning av skydds nivå. Stödet utgörs av kartor som visar bedömd risk för påverkan på recipient till följd av belastning från ett tillkommande avlopp med normal skydds nivå.

² https://www.uppsala.se/contentassets/197b2cfe78a14355a69f533f4955391b/masen-etapp-2_riskanalys-asarna_slutversion-20180417.pdf

Normal skyddsnivå

De lägsta reningskraven för enskilda avlopp i Uppsala kommun är att minst 70 procent av fosfor och 90 procent av de syreförbrukande organiska ämnena i avloppsvattnet ska renas bort för att uppnå tillräckligt skydd för recipienterna. Det innebär att avloppsvattnet behöver klara en utgående halt på 3 mg/l av totalfosfor och 30 mg/l av syreförbrukande organiska ämnen. Avloppet får inte heller medföra väsentligt ökad risk för smitta eller annan hälsomässig olägenhet. Vid infiltration i mark krävs därför minst 1 meter omättad zon under spridningsledningen.

Hög skyddsnivå

Inom områden som bedöms som extra känsliga ställer Uppsala kommun högre krav på rening, kallad hög skyddsnivå. Här ska minst 90 procent av fosfor och 90 procent av syreförbrukande organiska ämnen renas bort innan spillvattnet släpps ut till recipienten. Det innebär att avloppsvattnet behöver klara en utgående halt på 1 mg/l av totalfosfor och 30 mg/l av syreförbrukande organiska ämnen. Syftet med hög skyddsnivå är också att förhindra smittspridning via avloppsvattnet och skydda känsliga områden mot näringsbelastning. Krav på hög skyddsnivå ställs generellt inom 100 meter från större vattendrag.

Förbud för utsläpp av avloppsvatten

Inom inre zon för vattenskyddsområden och i tätbebyggda områden där avloppsutsläpp riskerar att orsaka olägenhet ur miljö och hälsoskydd ställs krav på att avloppsvatten leds till sluten tank eller ersätts med torra lösningar. I vissa fall kan bara WC behöva ledas till sluten tank.

Reningskrav för enskilda avlopp (25–200 personer)

Det finns cirka 30 reningsverk och cirka 30 markbaserade avloppsanläggningar som är dimensionerade för 25–200 personekvivalenter.

Eftersom det blir ett större punktutsläpp från en avloppsanläggning med många anslutna fastigheter behöver sådana avloppsanläggningar uppfylla högre reningskrav än mindre anläggningar. Ett nytt reningsverk behöver generellt klara en utgående halt på 15 mg syreförbrukande organiska ämnen/l och 0,5 mg totalfosfor/ l. Men högre krav kan ställas beroende på recipient och hur känslig omgivningen är.

En ny markbaserad anläggning behöver generellt klara en utgående halt på 1 mg/l av totalfosfor och 30 mg/l av syreförbrukande organiska ämnen. Reningskraven kan variera beroende på recipient och hur känslig omgivningen är.

Reningskrav för enskilda avlopp (200–2000 personer)

I Uppsala kommun finns även fyra enskilda reningsverk som är dimensionerade för fler än 200 personekvivalenter; Burvik, Funbo-Lövsta, Näs-Focksta och Hammarskog. För de verken ställs ännu strängare krav på skötsel och tätare provtagningar på utgående halter än mindre anläggningar. De behöver också redovisa en årlig miljörapport.

Kretslopp och resurshushållning

Avloppshanteringen måste även kunna hanteras på ett hållbart sätt utifrån ett miljö- och hälsoskyddsperspektiv. Utöver utsläppskraven kopplade till skyddsnivå finns det därför även allmänna råd från Havs- och vattenmyndigheten gällande resurshushållning och robusthet i HVMFS 2016:17. Här sammanfattas vad det innebär för Uppsala.

Resurshushållning

- Anläggningen ska vara energisnål.
- Teknik som begränsar användningen av vatten, till exempel vattensnåla armaturer används.
- Näringsämnen från det orenade avloppsvattnet fastläggs i en restprodukt som efter att ha passerat det kommunala reningsverket kan återföras till produktiv mark, som ett Revaq-certifierat slam.

Robusthet

- Avloppsanordningen ska vara tillförlitlig och driftsäker och det ska gå att kontrollera funktionen. För att säkra anordningens funktion ska drift- och underhållsinstruktioner lämnas av leverantören.
- Regelbunden service av anläggningen ska utföras fackmannamässigt, till exempel genom serviceavtal.
- Avloppsanordningen är i den mån det är möjligt försedd med larm om det uppstår driftstörningar eller andra funktionsstörningar.

Anläggningen ska kunna användas av en bred användargrupp.

Indelning av områden med sammanhållen bebyggelse

I riktlinjerna för VA-planering beskrivs områden med sammanhållen bebyggelse i fyra kategorier utifrån deras möjlighet och behov att ordna allmän VA-försörjning. En beskrivning av modellen som har använts för att bedöma de olika områdenas behov och möjligheter presenteras i bilagan till Handlingsplan för VA-utbyggnad.

De fyra områdeskategorierna är VA-utbyggnadsområden, VA-utredningsområden, VA-bevakningsområden och enskilt VA-område.

VA-utbyggnadsområden

VA-utbyggnadsområden har i dag enskild vattenförsörjning och avloppshantering men kommunen planerar att införliva området i verksamhetsområde för allmänna vattentjänster. Utgångspunkten är att VA-utbyggnadsområdena har behov av både dricksvatten och spillvatten men det kan finnas undantag. Behov av allmän dagvattenhantering kan variera mellan olika områden och måste alltid utredas noggrant. De områden som prioriteras först för VA-utbyggnad i kommunen anges i Handlingsplan för VA-utbyggnad. Områdena beskrivs närmare i handlingsplanens bilaga.

VA-utbyggnadsområden har utifrån dagens kunskap och bedömningar stora behov av en förändrad VA-försörjning till skydd för recipienter, miljö och hälsa. Det finns goda möjligheter för anslutning till allmänt vatten och

avlopp. Möjligheten att ansluta områden ökar om de ligger i närhet av en överföringsledning med god kapacitet.

VA-utredningsområden

I VA-utredningsområden kan det finnas ett behov av en förändrad lösning för vattenförsörjning eller omhändertagande av spillvatten men det är inte klargjort hur det kan lösas på bästa sätt. Utredningar behöver därför göras för att få ett bättre beslutsunderlag. När utredningen är gjord blir området i stället antingen ett VA-utbyggnadsområde, VA-bevakningsområde eller område med enskild VA-försörjning. I varje VA-utredning ska förutsättningar för både enskild och allmän vatten- och avloppsförsörjning utredas.

För vissa av VA-utredningsområdena kan förberedelser inför en utbyggnad av allmänt vatten och avlopp påbörjas inom den närmsta tioårsperioden. Vissa andra av områdena kommer att behöva vänta på anslutning till allmänt vatten och avlopp till dess att kommunens övriga planering för området eller områden runtomkring får en tydligare inriktning. I vissa av områdena kan det även bli aktuellt att utreda en annan försörjning än traditionell anslutning till allmänt vatten och avlopp.

VA-utbyggnadsområden och VA-utredningsområden har enskild VA-försörjning till dess att beslut har fattats om att ansluta områdena till verksamhetsområdet för allmän VA-försörjning och utbyggnaden är genomförd. Under den perioden är Uppsala kommuns ansvar för de områdena samma som för övriga områden med enskild VA-försörjning. Åtgärder för VA-utbyggnadsområden och VA-utredningsområden anges i handlingsplan för VA-utbyggnad.

I väntan på utredning av förbättrad VA-situation behöver den befintliga VA-försörjningen fungera tillfredsställande, även om den inte är långsiktigt hållbar.

VA-bevakningsområden

VA-bevakningsområden har enskild vattenförsörjning och avloppshantering som fungerar tillfredsställande, utifrån den information kommunen har. Området omfattas inte av planer på exploatering eller utveckling av bebyggelsestrukturen. Om bebyggelsen skulle utökas eller förändras är det dock inte självklart att vatten- och avloppssituationen skulle fungera önskvärt.

Kommunen, med huvudansvaret hos miljöförvaltningen och stadsbyggnadsförvaltningen bör därför bevaka till exempel antalet tillkommande bygglov eller förändring i nyttjandet av bebyggelsen i VA-bevakningsområdena. Bevakningen syftar till att följa om behovet av en förändrad VA-struktur förändras över tid.

Områden med enskild VA-försörjning

Områden med enskild VA-försörjning har enskild vattenförsörjning och avloppshantering som fungerar tillfredsställande, utifrån den information kommunen har. Området har goda förutsättningar att fortsätta försörjas genom enskilda anläggningar för vatten och avlopp även på lång sikt.

Glesbebyggelse med enskild VA-försörjning

Den glesa bebyggelse i Uppsala kommun som inte tillhör verksamhetsområde för allmänt VA, VA-utredningsområde, VA-bevakningsområde eller

område med enskild VA-försörjning är glesbebyggelse med enskild VA-försörjning. Fastigheterna ingår inte i sammanhållen bebyggelse och fastighetsägaren har ansvaret för att det vid denna bebyggelse finns tillgång till tjänligt dricksvatten i tillräcklig mängd och en godkänd hantering av spillvatten.

Krav på långsiktigt hållbar vatten- och avloppsförsörjning vid planläggning, bygglov och förhandsbesked

Uppsala kommun ställer krav på att den som planerar att genomföra en detaljplan, söker bygglov eller förhandsbesked kan ordna en långsiktigt hållbar vatten- och avloppsförsörjning för planerad byggnation.

Allmänt

I ansökningar om förhandsbesked eller bygglov ska sökanden redovisa hur vatten- och avloppsförsörjningen ska lösas långsiktigt för den planerade byggnationen. Redogörelsen skickas sedan på remiss till miljöförvaltningen för bedömning.

Det är viktigt att sökanden visar att planerade lösningar inte kommer att påverka närboendes dricksvattenförsörjning negativt, bland annat genom att presentera avloppets placering i förhållande till grannarnas dricksvattenbrunnar.

Generellt ska sökanden också visa att det går att ordna vattenförsörjning i tillräcklig mängd och med god vattenkvalitet.

Det krävs utförligare vattenutredningar vid fler än två tomter eller om tomterna planeras inom bevakningsområde eller område med enskild VA-försörjning nedan.

Utbyggnadsområden eller utredningsområden

I områden som klassas som utbyggnadsområden eller utredningsområden ska kommunen vara restriktiv med att tillåta nybyggnationer. Vid yttrande till plan- och byggnadsnämnden i samband med förhandsbesked eller bygglov kommer miljöförvaltningen därför generellt att anse att det är olämpligt med ny bebyggelse i dessa områden i väntan på allmänt VA.

Nya gemensamhetsanläggningar för enskild VA-försörjning ska inte tillåtas i VA-utbyggnadsområden innan den allmänna VA-lösningen byggs ut.

Att installera en sluten tank i väntan på allmänt VA är inte alltid ett alternativ i dessa områden eftersom vattentillgången kan vara den faktor som är mest begränsad.

Bevakningsområden och områden med enskild VA-försörjning

I VA-bevakningsområden och områden med enskilt VA kan behovet av en förändrad VA-struktur ändras över tid, beroende på antalet tillkommande bygglov eller om nyttjandet av bebyggelsen förändras. Möjligheten att bevilja nya bostäder inom dessa områden ska bedömas från fall till fall och i samråd mellan miljöförvaltningen och stadsbyggnadsförvaltningen. Generellt kommer en utförlig vatten- och avloppsutredning att behövas i samband med ansökan om förhandsbesked och bygglov.

I vattenutredningen ska det framgå att vattenförsörjningen för omkringliggande fastigheter inte kommer att påverkas av ytterligare vattenuttag, exempelvis genom en hydrogeologisk bedömning av grundvattentillgången i området.

Det behöver också framgå att vattentäkten är lokaliserad på lämplig plats med skyddsavstånd till andra avloppsanläggningar, vattentäkter och eventuella energibrunnar. Som utgångspunkt ska det finnas minst 600 liter/hushåll och dygn att tillgå vid nyetablering eller när användningen av ett hus ändras till bostad. Kloridhalten i vattnet får inte heller överstiga 100 mg/l. Vattnet ska också vara tjänligt enligt Livsmedelsverkets riktvärden för dricksvatten från enskilda brunnar.

När det gäller avloppsutredningen ska det klart framgå att framtaget förslag inte kommer att innebära fara för omkringliggande vattentäkter eller störningar för hälsa och miljö i övrigt. Slutsatsen ska styrkas med hänvisning till utförda undersökningar och bedömningar.

Om det finns vattentäkter placerade nedströms den planerade avloppsanläggningen måste lämpligheten av lokaliseringen förklaras och fastställas genom geohydrologisk undersökning av grundvattnets rörelse i området före och efter anläggande av ny avloppsanläggning och vattentäkt.

Gemensamhetsanläggningar för enskild vatten- och avloppsförsörjning kan vara aktuella under rätt förutsättningar och om de skapas med långsiktigt hållbara lösningar. I områden med enskild VA-försörjning förespråkas denna lösning då det ger en mer samordnad VA-situation.

Vid bildande av en enskild gemensamhetsanläggning för VA-ledningsnät, behöver Uppsala Vatten i samarbete med berörda förvaltningar arbeta aktivt med att ge information till de som bildar en gemensamhetsanläggning. På så vis säkerställs att ledningsnätet byggs för att hålla god standard och inte försvårar områdets framtida VA-lösning eller bebyggelseutveckling.

Kommunens tillsyn av enskilda avlopp

I Uppsala kommun har tillsyn skett på de anläggningar som helt saknar efterföljande rening efter slamavskiljaren. Tillsyn av de anläggningarna har skett i större omfattning under de senaste tio åren. Den fortsatta tillsynen av små avloppsanläggningar kommer att fokusera på anläggningar med tillstånd före miljöbalken för max fem hushåll. Tillsynsplanen beslutades av miljö- och hälsoskyddsnämnden 23 april 2019.

I och med att tillsynen av anläggningar helt utan efterföljande rening och utan tillstånd har avslutats har de allra äldsta och sämsta avloppen åtgärdats eller är på väg att bli åtgärdade. De avloppsanläggningar som kommer näst i tur vad gäller ålder och befarade funktionsbrister är anläggningar som har fått tillstånd enligt hälsovårdsstadgan som kom 1960 eller den gamla hälsoskyddslagen som fanns mellan 1982 till 1999, det vill säga före miljöbalken som trädde i kraft 1 januari 1999. De anläggningarna har tillstånd från 1970-talet fram till år 1999, då miljöbalken trädde i kraft. Anläggningar kommer vid tillsynen kommande år att vara mellan cirka 20–50 år gamla.

En markbaserad avloppsanläggning beräknas ha en genomsnittlig livslängd på cirka 20 år (Havs- och vattenmyndigheten, 2014). De tillsynsprojekt som genomförts i kommunen 2017–2018 har visat att majoriteten av nyare

anläggningar, 3–10 år gamla, fungerar tillfredställande. Det motiverar också att inte prioritera tillsyn på de nyare anläggningarna.

Det finns cirka 3 700 avloppsanläggningar med tillstånd utfärdat före miljöbalken trädde i kraft, enligt registeruppgifter i miljöförvaltningens ärendehanteringssystem.

Målet för fortsatt tillsyn är därför att kontrollera alla avloppsanläggningar med tillstånd före miljöbalkens inträde 1 januari 1999. Syftet med att kontrollera just de anläggningarna är att de är gamla och har fått sämre reningseffekt. De kan också ha anlagts på ett sätt som inte är godkänt i dag, till exempel att de saknar luftningsrör eller fördelningsbrunn.

Tillsyn inom de fyra områdeskategorierna

Föroreningsutsläpp från dåligt fungerande enskilda avloppsanläggningar inom utbyggnadsområden måste begränsas, samtidigt som fastighetsägarna inte bör tvingas till stora investeringar som riskerar bli onyttiga om en allmän VA-utbyggnad skulle göras. I de områdena kommer miljöförvaltningen därför bara bedriva tillsyn av enskilda avloppsanläggningar i samband med klagomål eller vid akuta risker för olägenhet för miljö och hälsa.

När det gäller utredningsområden, bevakningsområden och områden med enskild VA-försörjning kommer tillsynen av enskilda avloppsanläggningar att följa ordinarie tillsynsplan. Utbyggnad av allmänt VA till de områdena kommer inte att ske inom en tioårsperiod, vilket blir för lång tid att vänta med att åtgärda en dåligt fungerande avloppsanläggning.

Tillsyn minireningsverk

Förutom att bedriva tillsyn på de markbaserade anläggningarna med tillstånd före miljöbalken, har miljöförvaltningen påbörjat tillsynen av minireningsverk dimensionerade för upp till 25 personer. Tillsynen startade i januari 2020 och sker genom utskick av enkäter, där miljöförvaltningen kontrollerar verksamhetsutövarens egenkontroll.

Tillsyn av större anläggningar

Reningsverk kräver generellt mer skötsel än markbaserade anläggningar. Men oavsett anläggningstyp ska den som är ansvarig, verksamhetsutövaren, planera och kontrollera för att motverka eller förebygga olägenheter för människors hälsa eller miljön. Verksamhetsutövaren ska skaffa sig den kunskap som behövs och kunna visa att anläggningen sköts på rätt sätt för tillsynsmyndigheten, miljöförvaltningen. Skötsel och drift uppvisas genom årliga analysresultat och genomgång av anläggning vid inspektionerna.

För reningsverk dimensionerade för fler än 25 personer har miljöförvaltningen en årlig tillsyn i form av granskning av inlämnade analysresultat på utgående renade halter. Tillsyn med inspektion sker vart tredje år. När det gäller de markbaserade anläggningarna avser miljöförvaltningen att genomföra tillsyn med inspektion vart femte år. Reningsverken som är dimensionerad för 200–2000 personekvivalenter har årlig tillsyn i form av inspektion.

Åtgärder för enskild VA-försörjning i linje med riktlinjer för VA-planering

Åtgärd	Samordningsansvarig	Delansvarig	År för genomförande
Utred förutsättningar för kretsloppsteknik i större sammanhang	MIF	UVAB	2022-2023
Öka kunskapen om kommunens grundvattenresurser för enskild dricksvattenförsörjning med avseende på kvalitet och kvantitet.	MIF		2022-2023
Utred behovet av att införa tillstånd- och/eller anmälningsplikt för enskilda dricksvattenbrunnar.	MIF	SBF	2022-2023
Utred behovet av att införa skydd av större enskilda gemensamma vattentäkter.	MIF		2022
Ta fram handläggningsrutiner vid förhandsbesked och bygglovsprövning för större bebyggelsegrupper för att säkerställa en långsiktig hållbar VA-försörjning.	MIF	SBF	2021
Utveckla kravet på vad en VA-utredning behöver innehålla i samband med nybyggnation.	MIF	SBF	2021

